

Αποτίμηση της εφαρμοσιμότητας εκπαιδευτικού υλικού για τη σχολική ασφάλεια και υγιεινή

Σύρου Νίκη

Εργαστηριακό Διδακτικό Προσωπικό (Ε.ΔΙ.Π), RN, MPH, PhD ΤΕΦΑΑ, Πανεπιστήμιο
Θεσσαλίας
nikisyrou@uth.gr

Σουρτζή Παναγιώτα

Καθηγήτρια, Τμήμα Νοσηλευτικής, Σχολή Επιστημών Υγείας, Εθνικό και Καποδιστριακό
Πανεπιστήμιο Αθηνών,
psourtzi@nurs.uoa.gr

Περίληψη

Μολονότι είναι σημαντικός ο ρόλος των σχολείων στην πρόληψη ατυχημάτων και ασθενειών, οι σχολικές υποδομές εμφανίζουν συχνά ελλείψεις στην ασφάλεια και υγιεινή. Σκοπός της μελέτης ήταν η αποτίμηση της εφαρμοσιμότητας επιμορφωτικού υλικού στη σχολική ασφάλεια και υγιεινή την τριετία 2016-19. Σχεδιάστηκε περιγραφική μελέτη επισκόπησης με πανελλαδικό δείγμα τους Υπεύθυνους Περιβαλλοντικής Εκπαίδευσης, Αγωγής Υγείας, Πολιτιστικών Θεμάτων και Σχολικών Δραστηριοτήτων των Διευθύνσεων Εκπαίδευσης το 2019. Τα δεδομένα συλλέχθηκαν με ανώνυμο, online ερωτηματολόγιο. Η οργάνωση και ανάλυσή τους έγινε με τη φόρμα Google (33% ανταποκρισιμότητα). Το 76,3% δήλωσε ότι ενημερώθηκε για το εκπαιδευτικό υλικό, αλλά μόνο το 26,3% για την εφαρμογή του. Το 41% ανέφερε μηδενικό βαθμό δυσκολίας στην κατανόηση και υψηλή ικανοποίηση (69%) και ευαισθητοποίηση (51,7%) από το υλικό. Συμπερασματικά και με δεδομένο ότι η πλειοψηφία των συμμετεχόντων γνώριζε για το επιμορφωτικό υλικό, αλλά όχι και για την εφαρμογή του, προτείνεται στο μέλλον συνεργασία με τους συγγραφείς του υλικού, ώστε να τους ενημερώνουν και να τους καθοδηγούν κατάλληλα.

Λέξεις-κλειδιά: σχολική ασφάλεια, σχολική υγιεινή, εκπαιδευτικό υλικό, υπεύθυνοι σχολικών δραστηριοτήτων, προγράμματα αγωγής υγείας.

Εισαγωγή

Σύμφωνα με στοιχεία της Unicef, σε παγκόσμιο επίπεδο, το 2013 πάνω από το 90% των παιδιών Πρωτοβάθμιας Εκπαίδευσης και πάνω από το 80% των παιδιών κατώτερης Δευτεροβάθμιας Εκπαίδευσης ήταν εγγεγραμμένα στο σχολείο (Unicef, 2019, p.1). Καθώς στα σχολεία φοιτά καθημερινά ένας μεγάλος αριθμός μαθητών, καθίσταται ιδιαίτερα σημαντική για την υγεία τους η διαμόρφωση ασφαλούς και υγιεινού περιβάλλοντος διδασκαλίας (WHO, 2017, p. 1), απαλλαγμένου από ατυχήματα και ασθένειες. Ένα σχολικό περιβάλλον με δυνητικούς κινδύνους για την υγεία και ασφάλεια των μαθητών, αλλά και του προσωπικού, μπορεί να προκαλέσει ή να επιδεινώσει προβλήματα υγείας. Ενδέχεται δηλαδή να προκαλέσει βραχυπρόθεσμες επιπτώσεις στην υγεία, όπως ατυχήματα ή λοιμώδεις νόσους, που μπορεί να μειώσουν τη φοίτηση στο σχολείο και την ικανότητα της μάθησης (WHO, 2013, pp.1-3).

Μελέτες αναφέρουν ότι οι κτιριακές ελλείψεις και τα ατυχήματα είναι συχνά στα σχολεία και τα τελευταία αποτελούν σημαντικό πρόβλημα δημόσιας υγείας (Βρύνας, 2010; ΚΕΠΠΑ, 2007; Πετρίδου, 2011; Sosnowska & Kostka, 2003; Σύρου & Σουρτζή, 2012α; 2012β). Περιγραφική μελέτη επισκόπησης των Σύρου και Σουρτζή (2012α) σε 42 δημοτικά σχολεία επαρχιακού νομού, έδειξε σημαντικές ελλείψεις στις υποδομές και τον εξοπλισμό τους, που τα καθιστούν επικίνδυνα για την ασφάλεια των μαθητών.

Εκτός από τους κινδύνους για ατυχήματα, τα μεταδοτικά νοσήματα και οι λοιμώξεις από άτομο σε άτομο είναι πολύ συχνές (Bergeson, 2004), καθώς η πιθανότητα επαφής των παιδιών με παθογόνους μικροοργανισμούς αυξάνεται, όταν τα παιδιά βρίσκονται σε χώρους συνάθροισης - όπως τα σχολεία- παρά στο περιβάλλον του σπιτιού τους (Γαλανάκης, 2009). Επιπλέον η μετάδοση των λοιμώξεων ευνοείται, καθώς οι μαθητές εκεί βρίσκονται σε στενή επαφή και μοιράζονται υλικά και εξοπλισμό. Περιγραφική μελέτη επισκόπησης σε 42 δημοτικά σχολεία επαρχιακού νομού, ως προς τους κινδύνους για την υγιεινή τους, έδειξε ελλείψεις καθαριότητας στους τοίχους (86,7%), στις επιφάνειες και στον εξοπλισμό (83,3%) και στα δάπεδα (78,5%) των σχολείων, καθώς και ελλείψεις καθαριότητας και εξοπλισμού στους χώρους υγιεινής (Σύρου & Σουρτζή, 2012β).

Όπως προαναφέρθηκε ένας μεγάλος αριθμός μαθητών, παιδιών και εφήβων παρακολουθεί ανά τον κόσμο το σχολείο. Αυτό σημαίνει ότι τα σχολεία αποτελούν έναν σημαντικό χώρο, μέσα από τον οποίο μπορεί κανείς να προσεγγίσει μεγάλο αριθμό νέων ατόμων για θέματα όπως η προαγωγή της υγείας (WHO, 2017, pp. 1-2). Ως Σχολείο Προαγωγής Υγείας ο Παγκόσμιος Οργανισμός Υγείας (ΠΟΥ) αναφέρει *«εκείνο, που ενισχύει διαρκώς την ικανότητά του να υφίσταται ως υγιές περιβάλλον για τη ζωή, τη μάθηση και την εργασία»* (WHO, 1995, p.1).

Μια από τις εκφράσεις-διαστάσεις της Προαγωγής Υγείας, είναι και η Αγωγή Υγείας (Tannahill, 2008), η οποία περιλαμβάνει τις *«συνειδητά κατασκευασμένες ευκαιρίες μάθησης, οι οποίες αξιοποιούν μορφές επικοινωνίας, σχεδιασμένες να βελτιώνουν τα επίπεδα γνώσης για την υγεία και να αναπτύσσουν δεξιότητες, που συμβάλλουν στην υγεία του ατόμου και της κοινότητας»* (WHO, 1998, p.4). Η Αγωγή Υγείας δεν περιορίζεται απλά στη διάδοση των πληροφοριών για θέματα υγείας, αλλά αφορά επίσης την *«ενίσχυση των κινήτρων, των δεξιοτήτων και της αυτοαποτελεσματικότητας, ώστε να λαμβάνονται μέτρα για τη βελτίωση της υγείας»* (WHO, 2012, p. 13).

Η Αγωγή Υγείας εφαρμόζεται στα σχολεία, καθώς οι εκπαιδευτικοί σε συνεργασία με το λοιπό προσωπικό διδάσκουν θέματα υγείας, ένα από τα οποία είναι και η διαμόρφωση ασφαλούς και υγιεινού σχολικού περιβάλλοντος, είτε στο πλαίσιο της διδακτέας ύλης είτε στο πλαίσιο προγραμμάτων αγωγής υγείας/σχολικών δραστηριοτήτων, βιωματικών δράσεων ή ερευνητικών εργασιών (ΥΠΑΙΘ, 2019, pp. 2-3). Εγκύκλιος του Υπουργείου Παιδείας και Θρησκευμάτων (ΥΠΑΙΘ) αναφέρει ότι αρμόδιοι να ενημερώνουν τους/τις Διευθυντές/ντριες και τους Συλλόγους Διδασκόντων των σχολικών μονάδων για τα Προγράμματα Σχολικών Δραστηριοτήτων, σύμφωνα με το ισχύον θεσμικό πλαίσιο και να ενθαρρύνουν την ενεργή εμπλοκή τους σε αυτά, είναι και οι Υπεύθυνοι/ες Περιβαλλοντικής Εκπαίδευσης (ΠΕ), Αγωγής Υγείας (ΑΥ), Πολιτιστικών Θεμάτων (ΠΘ) και Σχολικών Δραστηριοτήτων (ΣΔ) (ΥΠΑΙΘ, 2019, p. 5). Η επικοινωνία των Υπευθύνων με τους παραπάνω μπορεί να καταστεί δυνατή, είτε με επίσκεψη στις σχολικές μονάδες, είτε με τη διοργάνωση ενημερωτικών συναντήσεων με ομάδες εκπαιδευτικών ή ακόμη και μέσω της αξιοποίησης εργαλείων σύγχρονης ή/και ασύγχρονης επικοινωνίας (ΥΠΑΙΘ, 2019, p. 5).

Σκοπός

Σκοπός της παρούσας μελέτης ήταν η αποτίμηση της εφαρμοσιμότητας επιμορφωτικού υλικού στη σχολική ασφάλεια και υγιεινή, που εστάλη στα σχολεία από την ερευνήτρια-συγγραφέα του μέσω των Διευθύνσεων Εκπαίδευσης τα έτη 2016-2019. Πιο συγκεκριμένα, σκοπός ήταν να αποτιμηθεί το εύρος, το πλαίσιο εφαρμογής του και η διάχυση του εκπαιδευτικού υλικού στα σχολεία, προκειμένου να αναδειχθούν τυχόν εμπόδια, δυσκολίες και να διατυπωθούν αντίστοιχες προτάσεις βελτίωσης του υλικού και της διάχυσής του στους εκπαιδευτικούς, στο πλαίσιο της ανατροφοδότησης. Επιμέρους στόχος ήταν η συλλογή πληροφοριών αναφορικά με τις αντιλήψεις για το περιεχόμενο του υλικού (βαθμός δυσκολίας και ικανοποίησης).

Μεθοδολογία

Πρόκειται για περιγραφική μελέτη επισκόπησης, η οποία πραγματοποιήθηκε το 2019 με πανελλαδικό δείγμα τους Υπεύθυνους Εκπαιδευτικούς ΣΔ, ΑΥ, ΠΕ και ΠΘ, που υπηρετούσαν σε Διευθύνσεις Πρωτοβάθμιας και Δευτεροβάθμιας Εκπαίδευσης της χώρας, τα σχολικά έτη 2016-17, 2017-18 και 2018-19. Η συλλογή των δεδομένων έγινε μόνο με ερωτηματολόγιο, το οποίο κατασκευάστηκε από την ερευνήτρια-συγγραφέα του υλικού για τους σκοπούς της μελέτης και εστάλη στους Υπευθύνους με email.

Η συμπλήρωση του ερωτηματολογίου ήταν προαιρετική, ανώνυμη και γινόταν ηλεκτρονικά (online σε φόρμα google) για εξοικονόμηση χρόνου και πόρων. Στην πρώτη σελίδα του είχε ενημερωτικό σημείωμα, που ανέφερε τον σκοπό της χρήσης των πληροφοριών, που θα συγκεντρώνονταν στο πλαίσιο της ανατροφοδότησης, για τη βελτίωση του εκπαιδευτικού υλικού αλλά και για ερευνητικούς σκοπούς. Το ερωτηματολόγιο περιλάμβανε 27 ερωτήσεις, από τις οποίες οι 22 ήταν κλειστού τύπου, με διχότομες και πολλαπλές απαντήσεις αλλά και απαντήσεις τύπου Likert, ενώ οι υπόλοιπες 5 ήταν ανοικτού τύπου. Οι ερωτήσεις διαχωρίζονταν σε τρεις ενότητες: Δημογραφικά χαρακτηριστικά, ερωτήσεις για την εφαρμογή του εκπαιδευτικού υλικού από τους εκπαιδευτικούς και ερωτήσεις για την αξιολόγηση και διάχυση του υλικού στα σχολεία.

Διαδικασία

Το εκπαιδευτικό υλικό στη σχολική ασφάλεια και υγιεινή (Σύρου & Σουρτζή 2019) δημιουργήθηκε με σκοπό την ενημέρωση και η ευαισθητοποίηση του εκπαιδευτικού προσωπικού σε θέματα ασφάλειας και υγιεινής του φυσικού σχολικού περιβάλλοντος (κτιριακές εγκαταστάσεις-εξοπλισμός) αλλά και την υποστήριξη του στην ανάληψη δράσεων με τους μαθητές για τη βελτίωση της ποιότητας του σχολικού περιβάλλοντος και τον περιορισμό των παραγόντων κινδύνου για την υγεία και ασφάλεια των μελών της σχολικής κοινότητας. Το προαναφερθέν υλικό αρχικά αναπτύχθηκε στο πλαίσιο της διδακτορικής διατριβής της πρώτης συγγραφέως (Σύρου, 2014) και έκτοτε (2016-2019) εγκρίνεται κατ' έτος από το Ινστιτούτο Εκπαιδευτικής Πολιτικής (ΙΕΠ) και το ΥΠΑΙΘ για πανελλαδική εφαρμογή σε όλες τις βαθμίδες της εκπαίδευσης. Το εκπαιδευτικό υλικό αποτελείται από τις εξής ενότητες: Εισαγωγή, οδηγίες προς εκπαιδευτικούς, προτεινόμενες δράσεις για εκπαιδευτικούς και μαθητές, προσδοκώμενα αποτελέσματα, σημειώσεις στη σχολική ασφάλεια και υγιεινή, παρουσίαση στη σχολική ασφάλεια και υγιεινή, σταθμισμένος κατάλογος ελέγχου των παραγόντων κινδύνου για την υγεία και ασφάλεια στα σχολεία, φύλλο δραστηριοτήτων για μαθητές και ερωτηματολόγιο αξιολόγησης της αποτελεσματικότητας του εκπαιδευτικού προγράμματος/δράσεων από μαθητές.

Εκτός από την ηλεκτρονική αποστολή του υλικού στα σχολεία, από το 2016 έως και το 2019, η ερευνήτρια-συγγραφέας μετά από προσκλήσεις Υπευθύνων ΣΔ, ΑΥ, ΠΕ και ΠΘ, των Στελεχών Εκπαίδευσης και των Διευθυντών σχολικών μονάδων, συμμετείχε και στη διαζώσης και εξ' αποστάσεως επιμόρφωση μεγάλου αριθμού εκπαιδευτικών αναφορικά με το προαναφερθέν εκπαιδευτικό υλικό.

Μετά την 3ετή έγκριση και διάδοση του επιμορφωτικού υλικού, οργανώθηκε η παρούσα μελέτη, ώστε να αποτιμηθεί το εύρος, το πλαίσιο εφαρμογής, αλλά και για να συλλεχθούν πληροφορίες αναφορικά με τη διάχυσή του στα σχολεία και με τις αντιλήψεις για το περιεχόμενό του (βαθμός δυσκολίας και ικανοποίησης). Για τον λόγο αυτό κατασκευάστηκε και απεστάλη τους μήνες Ιούνιο-Νοέμβριο 2019 online ερωτηματολόγιο σε όλες τις Διευθύνσεις Α' Βάθμιας και Β' Βάθμιας Εκπαίδευσης, για να συμπληρωθεί προαιρετικά από τους Υπεύθυνους ΣΔ, ΑΥ, ΠΕ και ΠΘ των αρμόδιων Διευθύνσεων, στο πλαίσιο της ανατροφοδότησης. Ακολούθησαν συνεχείς υπενθυμίσεις για την προώθηση του ερωτηματολογίου στους Υπεύθυνους ΣΔ, ΑΥ, ΠΕ και ΠΘ από τις Διευθύνσεις Εκπαίδευσης, ενώ τον Νοέμβριο του 2019 έγινε αποστολή του ερωτηματολογίου από τη συγγραφέα απευθείας στους Υπεύθυνους εκείνους, που είχαν γνωστοποιήσει στο διαδίκτυο το email τους. Τελικά η ανταποκρισιμότητα στη συμπλήρωση του online ερωτηματολογίου έφτασε

στο 33% - δεδομένου πως συμπλήρωσαν τα ερωτηματολόγια 38 άτομα από τα 116, που φαίνεται να υπηρετούσαν έως και το έτος 2019 στις Διευθύνσεις Α΄-Βάθμιας και Β΄- Βάθμιας Εκπαίδευσης. Η οργάνωση και η ανάλυση των απαντήσεων έγινε με τη φόρμα της Google.

Αποτελέσματα

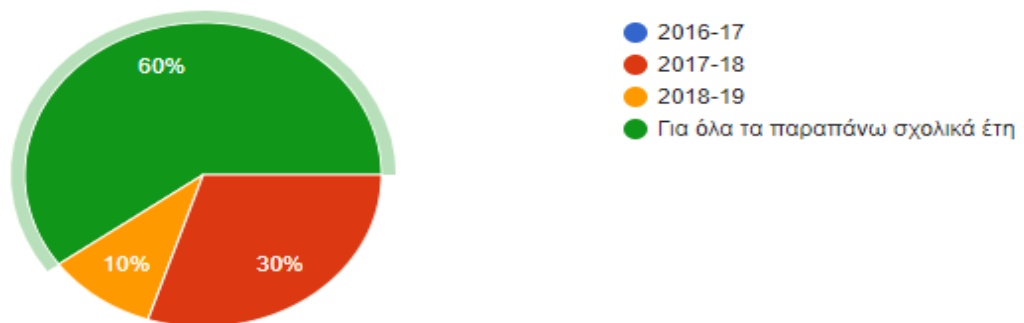
Δημογραφικά χαρακτηριστικά

Ως προς τα δημογραφικά, εκπαιδευτικά χαρακτηριστικά και τη συνεχιζόμενη εκπαίδευση των συμμετεχόντων το 65,8% ήταν γυναίκες και σε ποσοστό 68,4% είχαν ηλικία 50-59 ετών, ενώ το 76,3% ήταν έγγαμοι και το 65,8% είχε παιδιά. Αναφορικά με το επίπεδο εκπαίδευσής τους το 84,2% ήταν απόφοιτοι Πανεπιστημιακής Εκπαίδευσης, ενώ το 81,6% είχε και άλλες σπουδές ή εξειδικεύσεις, όπως Μεταπτυχιακό Δίπλωμα (59,4%), Διδακτορικό Δίπλωμα (21,9%) ή δεύτερο πτυχίο (18,8%). Ειδικότητα εκπαιδευτικού είχε το 60,5%, η οποία αφορούσε κυρίως στη Μουσική (10,5%), στη Φυσική Αγωγή (7,9%) και στην Ξένη Γλώσσα (5,3%). Η προϋπηρεσία τους (σε έτη) στη θέση Υπεύθυνου/νης ΣΔ, ΑΥ, ΠΕ και ΠΘ είχε μέση τιμή 8,13 και τυπική απόκλιση 6,16. Το υψηλότερο ποσοστό των συμμετεχόντων (55,3 %) υπηρετούσε σε Διευθύνσεις Πρωτοβάθμιας Εκπαίδευσης. Συνεχιζόμενη εκπαίδευση σε θέματα υγείας, πρόληψης ή αντιμετώπισης ασθενειών δήλωσε πως είχε το 97,4%, με κύριες πηγές ενημέρωσης τα σεμινάρια και συνέδρια (76,3%), τη χρήση διαδικτύου (65,8%), τους επιστημονικούς φορείς (52,6%), τα μέσα μαζικής ενημέρωσης (34,2%) και τα επιστημονικά περιοδικά και βιβλία (26,3%).

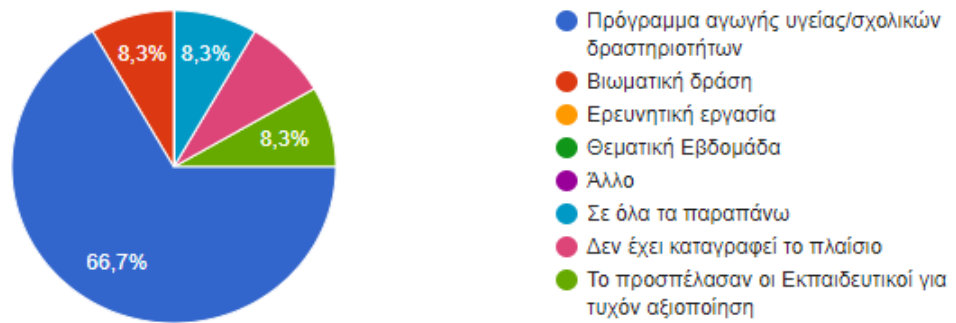
Διάχυση και εφαρμογή του εκπαιδευτικού υλικού

Σχετικά με τη διάχυση του εκπαιδευτικού υλικού στα σχολεία και με την εφαρμογή του από τους εκπαιδευτικούς τα σχολικά έτη 2016-17, 2017-18 και 2018-19, οι απαντήσεις των συμμετεχόντων αποτυπώνονται στα Σχήματα 1-7. Το υψηλότερο ποσοστό των Υπευθύνων ΣΔ, ΑΥ, ΠΕ και ΠΘ απάντησε πως ενημερώθηκε για το εκπαιδευτικό υλικό στη σχολική ασφάλεια και υγιεινή (76,3%), με κύριες πηγές ενημέρωσης την αρμόδια Διεύθυνση Εκπαίδευσης (69%) και το Διαδίκτυο (13,8%). Ωστόσο οι περισσότεροι συμμετέχοντες (73,7%) απάντησαν ότι δεν είχαν ενημερωθεί για την εφαρμογή του εκπαιδευτικού υλικού από σχολεία της αρμοδιότητάς τους την τριετία 2016-19.

Στα Διαγράμματα 1 και 2 παρουσιάζονται οι απαντήσεις του 26,3% των συμμετεχόντων, που δήλωσε ότι ενημερώθηκε για την εφαρμογή του εκπαιδευτικού υλικού, ως προς τα σχολικά έτη και το πλαίσιο εφαρμογής του.

Διάγραμμα 1. Έτη που το εκπαιδευτικό υλικό εφαρμόστηκε από τα σχολεία

Διάγραμμα 2. Πλαίσιο που εφαρμόστηκε το εκπαιδευτικό υλικό από εκπαιδευτικούς και μαθητές την τριετία 2016-19

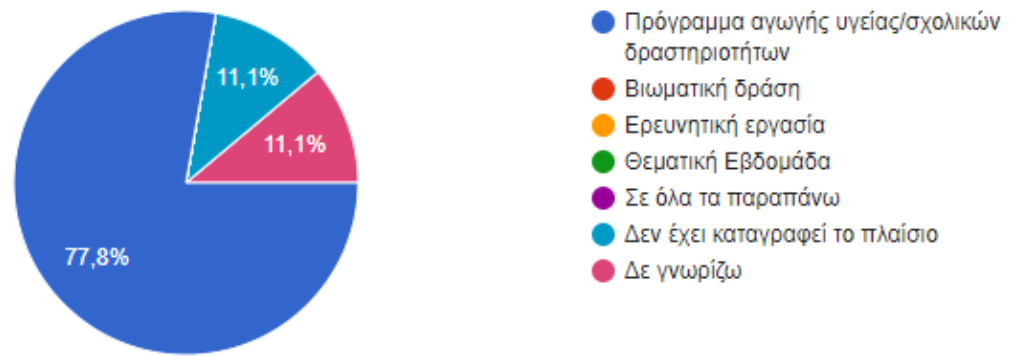
Στα Διαγράμματα 3, 4 και 5 αποτυπώνονται τα πλαίσια, που εφαρμόστηκε το εκπαιδευτικό υλικό, ανά σχολικό έτος.

Διάγραμμα 3. Πλαίσιο που εφαρμόστηκε το εκπαιδευτικό υλικό από εκπαιδευτικούς και μαθητές το 2016-17

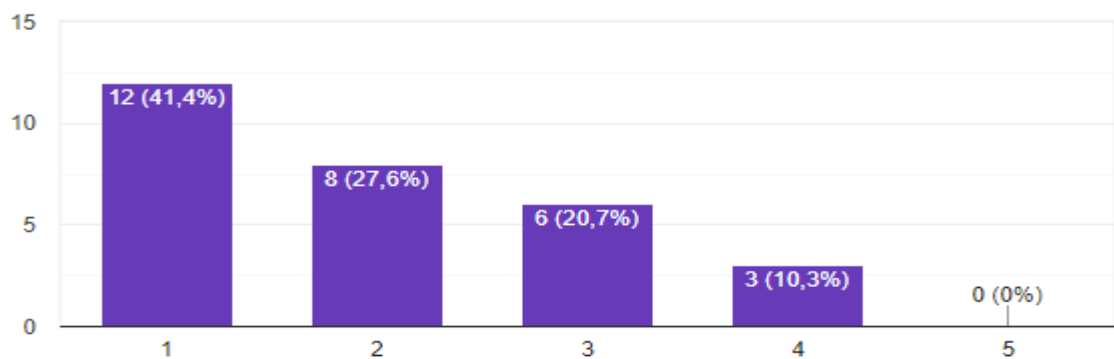

Διάγραμμα 4. Πλαίσιο που εφαρμόστηκε το εκπαιδευτικό υλικό από εκπαιδευτικούς και μαθητές το 2017-18

Διάγραμμα 5. Πλαίσιο που εφαρμόστηκε το εκπαιδευτικό υλικό από εκπαιδευτικούς και μαθητές το 2018-19

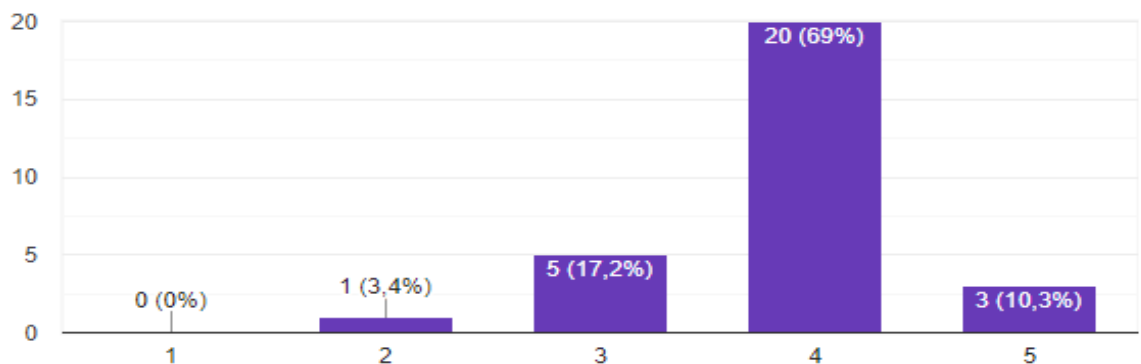
Οι απόψεις των υπευθύνων για το περιεχόμενο του εκπαιδευτικού υλικού
 Στο Διάγραμμα 6 αποτυπώνεται ο βαθμός δυσκολίας του εκπαιδευτικού υλικού από τους Υπεύθυνους ΣΔ, ΑΥ, ΠΕ και ΠΘ ως προς την κατανόησή του.

Όπου 1: Δεν υφίσταται, 2: Μικρός, 3:Μέτριος, 4: Μεγάλος, 5: Πολύ μεγάλος

Διάγραμμα 6. Βαθμός δυσκολίας στην κατανόηση του εκπαιδευτικού υλικού στη σχολική ασφάλεια και υγιεινή

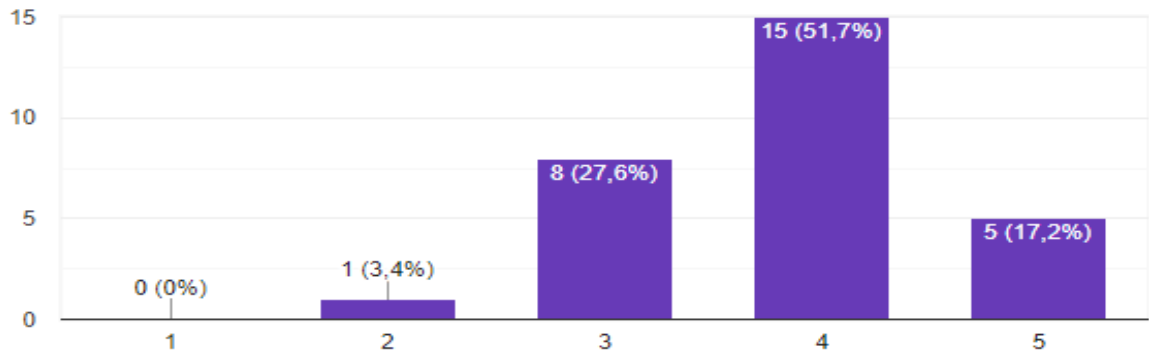
Στο Διάγραμμα 7 φαίνεται ότι το εκπαιδευτικό υλικό κάλυψε την ανάγκη των Υπευθύνων ΣΔ, ΑΥ, ΠΕ και ΠΘ για γνώση στη σχολική ασφάλεια και υγιεινή.

Όπου 1: Καθόλου, 2: Λίγο, 3:Μέτρια, 4:Πολύ, 5: Πάρα πολύ

Διάγραμμα 7. Βαθμός που το εκπαιδευτικό υλικό κάλυψε την ανάγκη για γνώση στη σχολική ασφάλεια και υγιεινή

Στο Διάγραμμα 8 φαίνεται πως οι Υπεύθυνοι ΣΔ, ΑΥ, ΠΕ και ΠΘ στην πλειοψηφία τους ανέφεραν ότι ευαισθητοποιήθηκαν πολύ από το εκπαιδευτικό υλικό στη σχολική ασφάλεια και υγιεινή.

Όπου 1: Καθόλου, 2: Λίγο, 3:Μέτρια, 4:Πολύ, 5: Πάρα πολύ

Διάγραμμα 8. Βαθμός που το εκπαιδευτικό υλικό ευαισθητοποίησε τους Υπευθύνους ΣΔ, ΑΥ, ΠΕ και ΠΘ σε θέματα σχολικής ασφάλειας και υγιεινής

Προτάσεις των Υπευθύνων

Σε δυο ερωτήσεις ανοιχτού τύπου οι Υπεύθυνοι ΣΔ, ΑΥ, ΠΕ και ΠΘ διατύπωσαν τις δικές τους προτάσεις, αναφορικά με την ανάγκη εμπλουτισμού και την αποτελεσματικότερη διάχυση του εκπαιδευτικού υλικού από τους συγγραφείς του.

Συγκεκριμένα και σε ό,τι αφορά στον εμπλουτισμό του εκπαιδευτικού υλικού, από τους 38 συμμετέχοντες μόνο οι 10 διατύπωσαν προτάσεις, οι οποίες ομαδοποιούνται ως εξής: Το 50% πρότεινε να προστεθούν στο εκπαιδευτικό υλικό περισσότερες βιωματικές ασκήσεις-δραστηριότητες, π.χ. με «προσέγγιση μέσα από την φυσική αγωγή, την Θεατρολογία και τα εικαστικά», το 10% να προστεθούν «χρηστικά υλικά αντιμετώπισης εκτάκτων περιστατικών» και το 10% «επιπλέον δραστηριότητες για τα νηπιαγωγεία», το 10% να υπάρχει «μεγαλύτερη και προσφορότερη ανάλυση περιπτώσεων ή εφαρμογών», το 10% αναφέρθηκε στη «συνεργασία σχολικής μονάδας και κρατικών φορέων για την επίλυση προβλημάτων ή την πρόληψη ασθενειών» και το υπόλοιπο 10% πρότεινε να προστεθεί «ειδικό τμήμα αναφερόμενο σε παιδιά (εργασίες, φύλλα εργασίας, παιδική εικονογράφηση, σύνδεσμοι με σχετικά βίντεο, παιδαγωγική προσέγγιση)».

Στην ανοιχτή ερώτηση, τέλος, αναφορικά με την αποτελεσματικότερη διάχυση του εκπαιδευτικού υλικού από τους συγγραφείς του, απάντησε το 97% των ερωτηθέντων ως εξής: Το 51,4% πρότεινε την παρουσίαση του εκπαιδευτικού υλικού από τους συγγραφείς στους εκπαιδευτικούς και στους Υπεύθυνους ΑΥ μέσα από επιμορφωτικές συναντήσεις (26%), ημερίδες (5%) και σεμινάρια (69%) -κυρίως βιωματικά (46%)-. Το 21,6% πρότεινε η διάχυση του εκπαιδευτικού υλικού να γίνεται και μέσω των μέσων μαζικής ενημέρωσης (2,7%), του Διαδικτύου (10,8%) και του ηλεκτρονικού ταχυδρομείου απευθείας στα σχολεία (8,1%). Το 8,1% ανέφερε ότι χρειάζεται να υπάρχει προσωπική επαφή, τηλεφωνική επικοινωνία και αποστολή έντυπου υλικού στα σχολεία, «καθώς η αποστολή του μέσω ηλεκτρονικού ταχυδρομείου δεν αρκεί, αφού τα σχολεία δέχονται πληθώρα ηλεκτρονικών μηνυμάτων και μπορεί κάποια να τα παραμελούν». Το 5,4% πρότεινε να υπάρχει μόνιμη ανάρτηση του εκπαιδευτικού υλικού στις ιστοσελίδες του ΥΠΑΙΘ (π.χ. στο «Φωτόδεντρο») και των Διευθύνσεων Εκπαίδευσης, το 5,4% να διαχέεται μέσω σεμιναρίων από τους Υπεύθυνους Αγωγής Υγείας στους εκπαιδευτικούς, το 2,7% να «υπάρχει προσωπική ιστοσελίδα των συγγραφέων διαρκώς ανανεωμένη σε συνεργασία με τα Κέντρα Εκπαίδευσης για την Αειφορία», το 2,7% «το εκπαιδευτικό υλικό να διαχέεται με ένα γραφιστικό στήσιμο

και μια αισθητική, που να περιλαμβάνει περισσότερη οπτικοποίηση» και το 2,7% να «υφίσταται προσωπική υποστήριξη της εφαρμογής του υλικού στα σχολεία από τους συγγραφείς».

Συζήτηση και συμπεράσματα

Καθώς τα τελευταία τέσσερα σχολικά έτη (2016-2020) αποστέλλεται στα σχολεία της χώρας εγκεκριμένο από το ΥΠΑΙΘ εκπαιδευτικό υλικό στη σχολική ασφάλεια και υγιεινή, θεωρήθηκε σημαντική από τους συγγραφείς του η αποτίμηση της εφαρμοσιμότητάς του μέσα από τις απόψεις των Υπευθύνων ΣΔ, ΑΥ, ΠΕ και ΠΘ. Αυτό έγινε προκειμένου να ληφθούν πληροφορίες σχετικά με το πλαίσιο και το εύρος εφαρμογής, τη διάχυση του υλικού στα σχολεία και τις αντιλήψεις για το περιεχόμενό του, ώστε να αναδειχθούν τυχόν εμπόδια, δυσκολίες και να διατυπωθούν αντίστοιχες προτάσεις βελτίωσης της διάχυσής του στους εκπαιδευτικούς.

Τα αποτελέσματα έδειξαν ότι, η πλειοψηφία των συμμετεχόντων είχε ενημερωθεί, για την ύπαρξη του επιμορφωτικού υλικού, αλλά υπήρχε και ένα μικρότερο ποσοστό, που δεν γνώριζε για το υλικό αυτό. Αυτό μπορεί να αποδοθεί σε πιθανή παράληψη ανάγνωσης του email ή ενημέρωσης των Υπευθύνων ΣΔ, ΑΥ, ΠΕ και ΠΘ, λόγω της γραφειοκρατίας, που παρατηρείται συνήθως στις Διευθύνσεις Εκπαίδευσης (Ντάνος & Μπουλούτα, 2011).

Επιπλέον ένα μικρό ποσοστό μόνο των Υπευθύνων ανέφερε ότι είχε ενημερωθεί για την εφαρμογή του εκπαιδευτικού υλικού από τους εκπαιδευτικούς των σχολείων τα έτη 2016-19, η οποία γινόταν κυρίως μέσα από προγράμματα αγωγής υγείας/σχολικών δραστηριοτήτων. Σύμφωνα όμως με Εγκύκλιο του ΥΠΑΙΘ «*Τα προς υποβολή Σχέδια Προγραμμάτων Σχολικών Δραστηριοτήτων (ΠΣΔ) εγκρίνονται, σε ειδική συνεδρίαση, από τον Σύλλογο Διδασκόντων της σχολικής μονάδας. Στη συνέχεια, υποβάλλονται στους/στις Υπεύθυνους/ες ΠΕ, ΑΥ, ΠΘ και ΣΔ των οικείων Διευθύνσεων Εκπαίδευσης, προκειμένου οι τελευταίοι να δώσουν τεκμηριωμένη εισήγηση έγκρισής τους στην Επιτροπή Σχολικών Δραστηριοτήτων*» (ΥΠΑΙΘ, 2019, p. 8). Αυτό σημαίνει ότι οι συμμετέχοντες θα αναμενόταν να ήταν περισσότερο ενημερωμένοι, για το αν εφαρμόστηκε ή όχι από τους εκπαιδευτικούς το υλικό στη σχολική ασφάλεια και υγιεινή, κάτι που δεν αποδείχθηκε από την παρούσα μελέτη.

Στο μεγαλύτερο ποσοστό τους επίσης οι Υπεύθυνοι ΣΔ, ΑΥ, ΠΕ και ΠΘ ήταν πολύ ικανοποιημένοι και ευαισθητοποιημένοι από το επιμορφωτικό υλικό και δεν διαπίστωσαν καμία δυσκολία στην κατανόησή του. Οι απόψεις τους αυτές συμφωνούν με εκείνες άλλων εκπαιδευτικών σε προηγούμενες μελέτες (Σύρου, 2014; Συρου & Sourtzi, 2019), που επίσης ανέφεραν στην πλειοψηφία τους μεγάλη ικανοποίηση και ευαισθητοποίηση και μηδενική έως ελάχιστη δυσκολία στην κατανόηση των σημειώσεων του ίδιου εκπαιδευτικού υλικού.

Μερικοί από τους συμμετέχοντες πρότειναν να εμπλουτιστεί το υλικό με επιπλέον βιωματικές ασκήσεις-δραστηριότητες, ενώ οι περισσότεροι ανέφεραν ότι η διάχυσή του στα σχολεία θα ήταν χρήσιμο να συνοδεύεται από επιμορφωτικές συναντήσεις, ημερίδες και σεμινάρια-κυρίως βιωματικά-σε εκπαιδευτικούς και σε Υπεύθυνους ΣΔ, ΑΥ, ΠΕ και ΠΘ. Η σημασία της βιωματικής μάθησης ως εναλλακτικού τρόπου εκπαίδευσης (δραστηριότητες, σεμινάρια) υπογραμμίζεται από διάφορες μελέτες (Alic, 2008; Δελούδη, 2001; Devasagayam et al., 2012; Kolb & Kolb, 2005; Φυλακτού, 2018), καθώς μέσω αυτής αξιοποιούνται τα βιώματα των εκπαιδευομένων, παρέχονται δυνατότητες στοχασμού-αναστοχασμού και ενεργητικής εμπλοκής τους στη μάθηση και προάγεται η ομαδικότητα και η δημιουργική τους έκφραση.

Αναφορικά, τέλος, με τον μικρό αριθμό συμμετεχόντων της μελέτης, μπορεί να αποδοθεί αφενός στο ότι δεν είχαν όλοι οι Υπεύθυνοι δημοσιευμένο το email τους, για να ενημερωθούν από τη συγγραφέα για το ερωτηματολόγιο, το οποίο εστάλη στις αντίστοιχες Διευθύνσεις Εκπαίδευσης, στις οποίες εδρεύουν και από τις οποίες πιθανόν κάποιοι δεν ενημερώθηκαν, λόγω φόρτου εργασίας και αυξημένης γραφειοκρατίας (Ντάνος & Μπουλούτα, 2011).

Προτείνεται το εκπαιδευτικό υλικό στη σχολική ασφάλεια και υγιεινή αφενός -εκτός από την αποστολή του στις Διευθύνσεις Εκπαίδευσης -να κοινοποιείται και στους Υπεύθυνους ΣΔ, ΑΥ, ΠΕ και ΠΘ, οι οποίοι θα ενημερώνουν επίσης τα σχολεία. Αφετέρου, με την έναρξη κάθε σχολικής χρονιάς η αποστολή του υλικού να συνοδεύεται από εξ' αποστάσεως ενημέρωση από τους συγγραφείς όλων των Υπευθύνων ΣΔ, ΑΥ, ΠΕ και ΠΘ, ώστε οι τελευταίοι να δρουν ως πολλαπλασιαστές, που στη συνέχεια θα το παρουσιάζουν με σεμινάρια ή ημερίδες στους εκπαιδευτικούς, που επιθυμούν να το χρησιμοποιούν σε αντίστοιχα προγράμματα και δράσεις τους-κυρίως βιωματικές.

Περιορισμοί

Η παρούσα μελέτη έχει κάποιους περιορισμούς. Τα ευρήματά της δεν είναι γενικεύσιμα, καθώς η μελέτη αφορούσε μόνο στο συγκεκριμένο εκπαιδευτικό υλικό για τη σχολική ασφάλεια και υγιεινή και επειδή οι συμμετέχοντες δεν ανταποκρίθηκαν σε μεγάλο βαθμό στη συμπλήρωση του ερωτηματολογίου. Παρ' όλα αυτά και παρά το χαμηλό ποσοστό ανταποκρισιμότητας, θεωρούμε ότι είναι ενδεικτικά της γενικότερης κατάστασης εφαρμογής προγραμμάτων και δράσεων αγωγής υγείας στα σχολεία και μπορούν να χρησιμοποιηθούν ως ενδείξεις για τη συγκριτική αξιολόγηση της εφαρμοσιμότητας παρόμοιων προγραμμάτων.

Χρηματοδότηση

Η παρούσα μελέτη δεν χρηματοδοτήθηκε από κάποια πηγή.

Αναφορές

Ξενόγλωσσες

Alic, J.A. (2008). Technical knowledge and experiential learning: What people know and can do. *Technology Analysis & Strategic Management*, 20, 427.

Devasagayam, R., Johns-Masten, K., McCollum, J. (2012). Linking information literacy, experiential learning and student characteristics: pedagogical possibilities in business education. *Academy of Educational Leadership Journal*, 16, 1-18.

Kolb, A.Y., Kolb, D.A. (2005). Learning Styles and Learning Spaces: Enhancing Experiential Learning in Higher Education. *Academy of Management Learning & Education*, 4, 193-212.

Sosnowska, S., Kostka, T. (2003). Epidemiology of school accidents during a six school-year period in one region in Poland. *Eur J Epidemiol.*, 18, 977-82.

Syrou, N., Sourtzi, P. (2019). Implementation and evaluation of a distance learning programme on school safety and hygiene. *International Journal of Educational Innovation*, 1, 73-84.

Tannahill, A. (2008). Health promotion: The Tannahill model revisited. *Public Health*, 122, 1387-1391.

UNICEF (2019). Primary Education. Retrieved January 02, 2020 from: <https://data.unicef.org/topic/education/primary-education/>.

World Health Organization (WHO) (2017). Health Promoting School: an effective approach for early action on NCD risk factors. 2017 [cited 2018 24 September]; Available from: <http://www.who.int/healthpromotion/publications/health-promotion-school/en/>.

World Health Organization (WHO) (2013). The Physical School Environment. Retrieved July 18, 2013 from: http://www.who.int/school_youth_health/media/en/physical_sch_environment.pdf.

World Health Organization (WHO) (2012). Health education: theoretical concepts, effective strategies and core competencies. Retrieved September 30, 2013 from: http://applications.emro.who.int/dsaf/EMRPUB_2012_EN_1362.pdf

World Health Organization (WHO) (1998). Health Promotion Glossary. Retrieved September 29, 2013 from: http://whqlibdoc.who.int/hq/1998/WHO_HPR_HEP_98.1.pdf.

World Health Organization (WHO) (1995). Global school health initiative.

Retrieved July 19, 2019 from: https://www.who.int/school_youth_health/gshi/hps/en/

Ελληνικές

Βρύνας, Ν. (2010). Διερεύνηση παραγόντων κινδύνου για πρόκληση ατυχημάτων σε σχολικό περιβάλλον. *Μεταπτυχιακή εργασία, Τμήμα Ιατρικής Πανεπιστήμιο Κρήτης, Ηράκλειο.*

Δελούδη, Μ. (2001). Βιωματική μάθηση - Δυνατότητες αξιοποίησής της στο πλαίσιο της Ευέλικτης Ζώνης. Επιθεώρηση εκπαιδευτικών θεμάτων. 6:145-159. Διαθέσιμο σε: http://www.pi-schools.gr/download/publications/epitheorisi/teykos6/deloudi.PDF_

Τελευταία ημερομηνία πρόσβασης 20.01.2020.

Κέντρο Ελέγχου και Πρόληψης Παιδικών Ατυχημάτων (ΚΕΠΠΑ) (2007). Παιδικά ατυχήματα: Οι αριθμητικές συνιστώσες με βάση την Πύλη Στατιστικών Δεδομένων. Διαθέσιμο στο: <http://www.keppa.gr/>. Τελευταία ημερομηνία πρόσβασης 07.08.2012.

Ντάνος Α., Μπουλούτα, Κ. (2011). Γραφειοκρατία. Μια αθεράπευτη πληγή στη Διοίκηση και την Εκπαίδευση. Διαθέσιμο σε: https://www.researchgate.net/publication/278848810_Grapheiokratia_Mia_atherapeute_plege_ste_Dioikese_kai_ten_ekraideuse. Τελευταία ημερομηνία πρόσβασης 12.03.2020.

Σύρου, Ν., Σουρτζή, Π. (2019). Σχολική ασφάλεια και υγιεινή. Διαθέσιμο σε: <http://photodentro.edu.gr/ugc/r/8525/1129?locale=el>. Τελευταία ημερομηνία πρόσβασης 12.01.2019.

Σύρου, Ν. (2014). Ανάπτυξη, εφαρμογή και αξιολόγηση ενός προγράμματος για την τροποποίηση των παραγόντων κινδύνου για την υγεία και ασφάλεια στα σχολεία. *Διδακτορική διατριβή. Τμήμα Νοσηλευτικής, Εθνικό και Καποδιστριακό Πανεπιστήμιο Αθηνών, Αθήνα.*

Σύρου, Ν., Σουρτζή, Π. (2012α). Εκτίμηση επικινδυνότητας για ατυχήματα σε δημοτικά σχολεία του νομού Τρικάλων. *Περίληψεις Ανακοινώσεων 39ου Πανελληνίου Νοσηλευτικού Συνεδρίου ΕΣΝΕ, Βόλος.*

Σύρου, Ν., Σουρτζή, Π. (2012β). Εκτίμηση επικινδυνότητας για μεταδοτικά νοσήματα σε δημοτικά σχολεία του νομού Τρικάλων. *Περίληψεις Ανακοινώσεων 11ου Πανελληνίου Συνεδρίου Φοιτητών Νοσηλευτικής «Φροντίδα του ανθρώπου, πράξη σπουδαία και τέλεια», Αθήνα.*

ΥΠΑΙΘ (2019). Εγκύκλιος με θέμα: σχεδιασμός και υλοποίηση προγραμμάτων σχολικών δραστηριοτήτων (Περιβαλλοντικής Εκπαίδευσης, Αγωγής Υγείας, Πολιτιστικών Θεμάτων) για το σχολικό έτος 2019-2020. Διαθέσιμο σε:

[\[thess.thess.sch.gr/images/docs2018/SxediasmosYlopoiisiProgSxDras1819_13_12_2018.pdf\]\(http://dipe-v-thess.thess.sch.gr/images/docs2018/SxediasmosYlopoiisiProgSxDras1819_13_12_2018.pdf\).](http://dipe-v-</p></div><div data-bbox=)

Ημερομηνία πρόσβασης 02.01.2020.

Φυλακτού, Κ. (2018). Η βιωματική μάθηση και η σημασία της στην ενίσχυση του ρόλου των εκπαιδευτικών πρωτοβάθμιας και δευτεροβάθμιας εκπαίδευσης. *Διπλωματική Εργασία. Ελληνικό Ανοικτό Πανεπιστήμιο, Πάτρα.*